

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

ТЕЛЕСШЕВСЬКА СВІТЛАНА МИХАЙЛІВНА

УДК 664:330.341

**ОЦІНКА ФАКТОРІВ СТАЛОГО РОЗВИТКУ
ПІДПРИЄМСТВ ХЛІБОПЕКАРСЬКОЇ ГАЛУЗІ**

Спеціальність 08.00.04 – Економіка та управління підприємствами
(за видами економічної діяльності)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Одеса – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Одеському національному економічному університеті Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат економічних наук, доцент
Дегтярєва Ольга Олександрівна,
Одеський національний економічний університет,
доцент кафедри економіки підприємства.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Заїнчковський Анатолій Олександрович,
Національний університет харчових
технологій, завідувач кафедри економіки і права;

кандидат економічних наук,
старший науковий співробітник
Карпінська Ганна Володимирівна,
Інститут проблем ринку та економіко-екологічних
досліджень Національної академії наук України,
старший науковий співробітник відділу
розвитку підприємництва.

Захист дисертації відбудеться «09» червня 2016 р. о 15.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.055.03 в Одеському національному економічному університеті за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 217.

З дисертацією можна ознайомитись у бібліотеці Одеського національного економічного університету за адресою: 65082, м. Одеса, вул. Преображенська, 8, ауд. 211.

Автореферат розісланий «06» травня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

Н. А. Сиротенко

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Процес економічного росту та глобалізація економіки значно актуалізували питання переходу суб'єктів господарювання на шлях до сталого розвитку. Підприємства є найменшими та найголовнішими ланками у господарському процесі, оскільки від їх діяльності залежить рівень ефективності функціонування економіки країни в цілому. Розробка та в подальшому перехід до концепції сталого розвитку промислових підприємств є першочерговим завданням, що потребує негайного розв'язання. Ефективне впровадження та реалізація процесу переходу до сталого розвитку промислових підприємств надає змогу досягти кращих результатів у різних сферах: в економічній, соціальній та екологічній. Так, в економіці завдяки концепції сталого розвитку вдасться підвищити рівень конкурентоспроможності вітчизняної продукції та її виробників на міжнародних ринках, збільшити обсяги виробництва та реалізації продукції, підвищити обсяги отримуваних прибутків підприємств, що впливатиме на збільшення надходжень до бюджетів усіх рівнів; у соціальній сфері: підвищити кваліфікацію персоналу, збільшити рівень заробітної плати персоналу, рівень корпоративної культури, удосконалити систему навчання; в екологічній сфері – впровадити екологічно чисті технології, підвищити рівень екологічної культури населення, поліпшити екологічну ситуацію країни. Крім того, важливо відмітити, що господарська діяльність має вестися з чітким додержанням вимог діючого законодавства України, недодержання якого призведе до відповідальності певного виду: цивільної, адміністративної чи кримінальної.

Питання переходу на шлях до сталого розвитку постійно знаходиться в центрі уваги дослідників, працівників державного апарату управління, різноманітних установ та навіть самих громадян. Дослідженню теоретичних та практичних проблем сталого розвитку, методів оцінки його рівня присвячені численні публікації багатьох вітчизняних та зарубіжних вчених. Власне, розробку категорії «сталий розвиток» пов'язують із засновником Римського клубу – Ауреліо Печчеї та іншими його членами, такими як Дж. Форрестер, Донелла та Данніс Медоуз, Р. Рандерс. Особливий внесок у розвиток концепції сталого розвитку зробила прем'єр-міністр Норвегії Гро Харлем Брундтланд.

Дослідженням теоретичних, методологічних і практичних аспектів сталості розвитку присвячено роботи О. Веклича, В. Волошина, О. Власюк, Г. Карпінської, І. Лукінова, М. Мойсеєва, С. Пирожкова, В. Прадун та ін.

Значний внесок у вивченні питання сталого розвитку в національному масштабі зробили такі українські вчені, як А. Гальчинський, Б. Данилишин, Л. Мельник, Л. Руденко, В. Трегобчук, О. Шубравська.

Стратегічні аспекти сталого розвитку підприємств відображені у роботах О. Дегтярєвої, А. Глинської, В. Гришко, О. Зеткіної, В. Козика, В. Медведева, Н. Олексєнка, В. Паньківа, А. Севастьянова, Т. Сухорукової, М. Хауффа, А. Шеремета та ін. Особливо гостро стоїть питання щодо забезпечення сталого розвитку на підприємствах хлібопекарської галузі. Аналізом тенденцій та

вивченням проблем хлібопекарської галузі займалися такі вчені, як В. Бойко, О. Васильченко, А. Гончарук, А. Заїнчковський, П. Саблук та ін.

Теоретичні засади економічної сталості обґрунтовували такі зарубіжні дослідники, як Б. Андерсон, Р. Битмід, К. Джонсон, І. Загайтов, П. Половінкін, М. Кондратьєва, К. Макконнелл, С. Брю, П. Самуельсон, Й. Шумпетер та ін.

Соціальним проблемам забезпечення сталого розвитку присвячені праці вчених: Ф. Азашикової, О. Баландіна, А. Боженко, Д. Зеркалов, Л. Іпполітова, О. Колесника, М. Кувшинов, М. Стронга, О. Філонова.

Особлива увага екологічній складовій в управлінні сталим розвитком приділяється у працях М. Гусева, В. Кислого, П. Олдака, А. Садекова, В. Семенова, та ін.

Вагомий внесок у дослідження проблем правового забезпечення у сфері сталого розвитку внесено у роботах С. Боголюбова, М. Бринчука, М. Дамірлі, О. Лукашевої, М. Мастушкіна, Ф. Раянова, О. Сурілової, А. Урсула, Н. Янчук та ін.

Однак проблеми виявлення та дослідження факторів сталого розвитку промислових підприємств, методів оцінки сталого розвитку на мікрорівні залишаються відкритими. Вони потребують глибокого аналізу та подальших досліджень для виявлення об'єктивних факторів сталого розвитку промислових підприємств, що дасть змогу сформуванню нової методикою оцінки сталого розвитку промислового підприємства. Вказані вище питання обумовили вибір теми дисертаційної роботи.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційну роботу виконано відповідно до плану науково-дослідних робіт кафедри економіки підприємства Одеського національного економічного університету. Проведене дослідження пов'язане з науковими темами: «Чинники та шляхи посилення конкурентоздатності і підвищення ефективності роботи підприємства в галузях народного господарства України» (ДР № 0107U011413), «Теоретико-методичні та організаційні основи управління конкурентоспроможністю підприємств України» (ДР № 0113U000655), де здобувачем запропоновано процедуру виявлення факторів сталого розвитку та оцінку рівня сталого розвитку підприємств для підвищення їх ринкової конкурентоспроможності.

Мета і завдання дослідження. Головною метою роботи є розробка теоретико-методичних підходів та інструментів, направлених на досягнення промисловими підприємствами сталого розвитку, виявлення та систематизація факторів сталого розвитку, здійснення комплексної оцінки рівня сталого розвитку промислових підприємств, розробка практичних рекомендацій щодо підвищення рівня сталого розвитку промислових підприємств.

Меті дослідження підпорядковане виконання ряду завдань локального характеру:

- уточнити й поглибити поняття «сталий розвиток підприємства», визначити його місце в системі економічних категорій;
- провести аналіз зовнішнього середовища підприємств хлібопекарської галузі та виявити його вплив на рівень сталого розвитку;

- вивчити стан підприємств хлібопекарської галузі України;
- сформувати систему факторів сталого розвитку підприємств хлібопекарської галузі, провести її обґрунтування та структурування;
- дослідити існуючі методичні підходи до оцінки сталого розвитку підприємств хлібопекарської галузі та розробити методiku оцінки сталого розвитку підприємств хлібопекарської галузі;
- розробити шкалу оцінок рівня сталого розвитку підприємств хлібопекарської галузі;
- виявити нерозвинені складові сталого розвитку, визначити їх вплив на потенціал сталого розвитку підприємств хлібопекарської галузі;
- розробити рекомендації та заходи щодо підвищення рівня сталого розвитку підприємств хлібопекарської галузі.

Об'єктом дослідження є господарська діяльність підприємств хлібопекарської галузі, що базується на моделі сталого розвитку та забезпечує високий економічний рівень розвитку.

Предметом дослідження є теоретичні та методологічні аспекти виявлення сукупності факторів сталого розвитку, їх оцінка для визначення рівня сталого розвитку підприємств хлібопекарської галузі.

Методи дослідження включали діалектичний, абстрактно-логічний метод (дозволили провести теоретичні дослідження сутності сталого розвитку та сформулювати висновки); економіко-статистичні методи (використані для аналізу діяльності підприємств та формування методики діагностики стану підприємства); опитування, метод експертних оцінок (використано для виявлення переліку показників та вагомості ключових факторів сталого розвитку підприємства); кореляційно-регресійний, графічний методи (для побудови номограм, графіків); методи математичного моделювання (використано для створення математичної моделі з ціллю формування збалансованої системи показників сталого розвитку); експериментальний метод (використано при апробації запропонованих у дисертації положень).

Інформаційну базу дослідження склали законодавчі та нормативно-правові документи України та міжнародної законодавчої бази, офіційні матеріали Державного комітету статистики України, бухгалтерська звітність групи промислових підприємств хлібопекарської галузі України, монографії, дослідження й матеріали конференцій, публікацій в друкованих та електронних економічних виданнях, дані, отримані автором у результаті особистого дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів. У дисертації отримано нові наукові результати, які в сукупності виконують важливе науково-практичне завдання обґрунтування доцільності переходу промислових підприємств на шлях до сталого розвитку та стимулювання сталого розвитку, що дозволить досягти високого економічного рівня розвитку, підтримувати соціальні гарантії персоналу, забезпечити екологічну безпеку, зміцнити правову політику підприємства, що в результаті дозволить підвищити конкурентоспроможність підприємства.

Найбільш вагомими результатами, які характеризують новизну дослідження і особистий внесок автора, є такі:

вперше:

- запропоновано науково-методичний підхід до оцінки сталого розвитку підприємств харчової промисловості, яка розроблена за рахунок виділення чотирьох складових сталого розвитку, а саме – економічної, екологічної, соціальної та правової, що дозволяє виявити багатоаспектні можливості досягнення сталого розвитку та сформуванню майбутню стратегію розвитку підприємства;

удосконалено:

- модель сталого розвитку промислових підприємств методом поєднання чотирьох її складових, що дає можливість підвищувати рівень розвитку підприємств, та, на відміну від інших, дозволяє комплексно та всебічно оцінити рівень сталого розвитку;

- класифікацію факторів сталого розвитку, яка, на відміну від існуючих класифікацій, враховує не тільки економічні результати діяльності підприємства, соціальну та екологічну складові, але й правову, що дозволяє об'єктивно та повно оцінити рівень сталого розвитку підприємств;

- шкалу оцінок рівня сталого розвитку підприємств та їх основні критеріальні ознаки, яка, на відміну від існуючих, базується на прогресуючій системі та дозволяє більш повно охарактеризувати рівень сталого розвитку підприємств;

- визначення сталого розвитку підприємства, під яким, на відміну від попередніх, розуміється особливий стан господарської системи, при функціонуванні якої забезпечується високий економічний рівень розвитку підприємства, досягається екологічна безпека, підтримуються соціальні гарантії персоналу, а також зміцнюється правова політика підприємства, що дозволяє провести системний аналіз та виявити найвагомші фактори сталого розвитку підприємств;

набули подальшого розвитку:

- методичний підхід до комплексного використання інтегральної оцінки сталого розвитку підприємств та графоаналітичного методу, які, на відміну від інших, дозволяють не тільки кількісно оцінити, але й наглядно продемонструвати рівень сталого розвитку підприємств, дають можливість виявити нерозвинені складові та рівень потенціалу сталого розвитку;

- процес формування політики сталого розвитку, який, на відміну від інших, базується не тільки на економічній і екологічній складових, а враховує також правову політику підприємства та його соціальний рівень в комплексі, що дає можливість підприємству активніше розвиватися та займати високу конкурентну позицію на ринку;

- концептуальні засади, основні напрями та заходи впливу правової складової зовнішнього середовища підприємства, які, на відміну від інших, поєднуються у адміністративно-заохочувальних методах, що необхідні для забезпечення сталого розвитку підприємств харчової промисловості.

Практичне значення одержаних результатів. Теоретико-прикладні результати дослідження опубліковані в наукових статтях і викладені в дисертаційній роботі. Можуть бути використані керівниками підприємств, органів владних повноважень, фіскальною службою, керівниками та співробітниками відділів маркетингу, відділу з управління ризиками, відділу екологічної безпеки, в подальших наукових дослідженнях, у навчальній роботі. Теоретичні положення, а також практичні рекомендації апробовані та впроваджені в діяльності Великомихайлівської районної державної адміністрації Одеської області (акт впровадження № 05/01-24/1602 від 10.03.2014), ПАТ «Одеський коровай» (акт впровадження № 13/03/14 від 13.03.2014), фермерського господарства «Галина ОО» (акт впровадження № 522-1417 від 08.10.2014), Одеської міської ради (акт впровадження № 2854/01-41 від 10.10.2014), ТОВ «Житлово-правовий центр «Довіра» (акт впровадження № 013в/15 від 01.10.2015).

Вказані результати використовуються в навчальному процесі Одеського національного економічного університету при викладанні дисциплін «Економіка підприємства», «Економічна діагностика», «Контролінг», «Економіка та організація інноваційної діяльності» (довідка № 01-17/1984 від 05.10.2015).

Особистий внесок здобувача. Дисертаційна робота є самостійною науковою працею, у якій викладено авторські підходи до оцінки сталого розвитку промислових підприємств хлібопекарської галузі України. Розглянуті ідеї, розробки, що визначають наукову новизну, належать особисто автору, знайшли своє відображення в рамках проведеного дослідження і виносяться на захист. Основні положення, пропозиції викладені у монографіях, статтях, тезах автора, які вказано в списку опублікованих праць. Із наукових праць, які видані у співавторстві, використано лише ті положення, які належать здобувачеві.

Апробація результатів дисертації. Основні положення і результати проведеного дослідження доповідалися автором і обговорювалися на науково-практичних конференціях: на IV науково-практичній конференції молодих науковців «Україна в умовах світової кризи: шляхи вирішення проблем» (м. Одеса, 2009 р.), на Міжнародній науково-практичній конференції «Економіка і управління в умовах глобалізації», (м. Донецьк, 2010 р.), на Одинадцятій щорічній всеукраїнській науковій конференції «Екологічний менеджмент у загальній системі управління» (м. Суми, 2011 р.), на другому турі Всеукраїнської науково-практичної конференції «Україна: Схід - Захід – проблеми сталого розвитку» (м. Львів, 2011 р.), на Другій міжнародній науково-практичній конференції «Актуальні проблеми економіки та менеджменту: теоретичні і практичні аспекти» (м. Ялта, 2011 р.), на Другій міжнародній науково-практичній конференції «Виклики та потреби бізнесу XXI століття» (м. Київ, 2011 р.), на Першій міжнародній науково-практичній конференції «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, 2012 р.), на II міжнародній науково-практичній конференції «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (Німеччина, м. Мітвайда, 2013 р.), VI Міжнародній науково-практичній конференції: «Управління

соціально-економічними системами: аналіз сучасних тенденцій та перспектив розвитку» (м. Львів, 2014 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції: «Социальные проекты новой эпохи: инновации через интеграцию» Тираспольського міжрегіонального університету (Молдова, м. Тирасполь, 2014 р.), III Міжнародній науково-практичній конференції молодих учених: «Зелений бізнес: життя заради майбутнього» (м. Київ, 2014 р.), Третій міжнародній науково-практичній конференції: «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, 2014 р.), Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції за міжнародної участі: «Сучасні тенденції економічного та соціального розвитку: держава, регіон, підприємство» (м. Луганськ, 2014 р.), Четвертій міжнародній науково-практичній конференції на тему: «Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики» (м. Одеса, 2015 р.).

Публікації. За результатами проведеного дослідження автором опубліковано 24 наукових праці загальним обсягом 8,59 д.а., з яких особисто авторові належать 5,76 д.а. З них 3 публікації у колективних монографіях, 5 статей опубліковано у фахових збірниках, 1 стаття – у виданні, що включено до наукометричних баз, 1 стаття – в інших виданнях, 13 публікацій – у матеріалах конференцій. Автором отримано свідоцтво про реєстрацію авторського права на програмний продукт, що видано Державною службою інтелектуальної власності України № 54316 від 28.03.2014 р.

Структура і обсяг дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Загальний обсяг дисертації 342 сторінки комп'ютерного тексту, з них – 192 сторінки – основний текст. Список використаних джерел містить 293 найменувань, що розташовані на 29 сторінках. Матеріали дисертації містять 9 таблиць, 39 рисунків на 48 сторінках та 18 додатків на 121 сторінках.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертаційної роботи, визначені мета, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження, розкриті наукова новизна і практичне значення одержаних результатів, наведено зв'язок роботи з науковими програмами, надано інформацію щодо їх апробації.

У першому розділі **«Теоретичні основи забезпечення сталого розвитку господарських систем»** розглянуто основні поняття теорії сталого розвитку. Проведено аналіз розвитку та становлення неоднозначного та суперечливого поняття «сталий розвиток». Доведено, що сталий розвиток підприємства слід розглядати не лише з економічної точки зору, оскільки дане поняття є значно ширшим та включає в себе соціальну, екологічну та правову складові. Визначено, що сталий розвиток слід розглядати як стан, якщо сталий розвиток аналізується у певний момент часу, та як процес, якщо дослідження ведеться в динаміці.

Проаналізовані різні підходи та запропоновано авторське визначення поняття «сталий розвиток підприємства» як особливий стан господарської системи, при функціонуванні якої забезпечується високий економічний рівень

розвитку підприємства, підтримуються соціальні гарантії персоналу, досягається екологічна безпека та зміцнюється правова політика підприємства.

Проаналізовані хлібопекарська галузь України та підприємства, зокрема за виділеними складовими сталого розвитку. Виявлено ряд проблем, які гальмують сталий розвиток підприємств хлібопекарської галузі в Україні, серед них такі: дефіцит якісного зерна на ринку, зниження якісних і смакових властивостей хліба, зростання його ціни, високі витрати на паливо та інші енергоносії, інвестиційна непривабливість, використання застарілого обладнання, а також найнижчий серед інших галузей рівень рентабельності виробництва.

З метою удосконалення моделі сталого розвитку як багатоаспектної категорії запропоновано представити її у вигляді чотирьохкомпонентної моделі, тобто відому трьохкомпонентну модель було доповнено четвертою компонентою – правовою складовою, яка розглянута як з точки зору природоохоронного законодавства, так і з точки зору цивільних, адміністративних, фінансових, трудових правовідносин. Запропоновано кожен складову визначати за допомогою сукупності групових факторів, а кожний фактор визначати за допомогою сукупності показників (рис. 1).

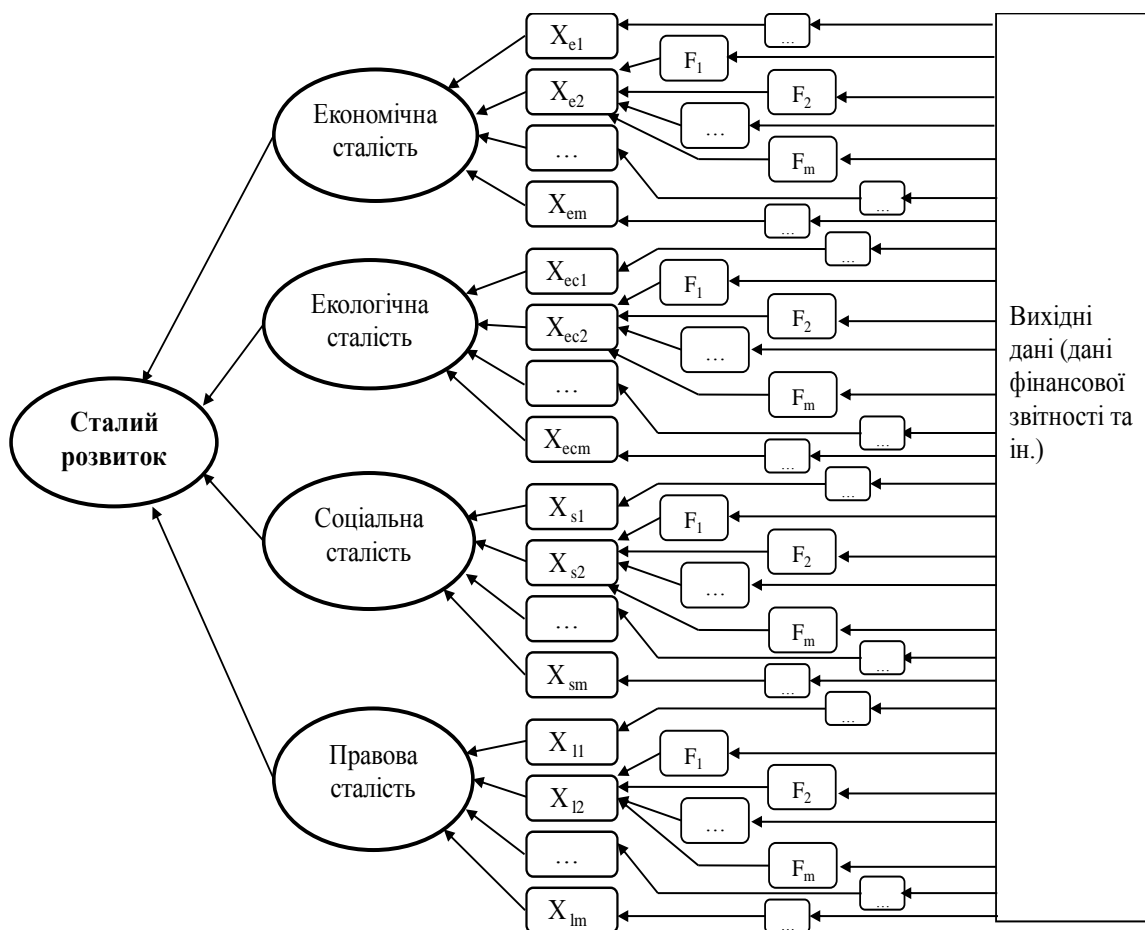
Рис. 1. Угрупування окремих факторів сталого розвитку підприємства

Джерело: розроблено автором.

На основі соціального опитування та експертного аналізу визначено, що найбільш вагомішою складовою при розрахунку сталого розвитку підприємства є економічна компонента 36 %, друге місце займає соціальна компонента – 23 %, третє місце належить правовій компоненті – 22 %, останнє місце закріплене за екологічною компонентою – 19 %. Кожну складову було розглянуто за певним набором факторів та показників.

У другому розділі «Методичні засади оцінки та аналізу сталого розвитку промислових підприємств» проаналізовано та систематизовано існуючі методики оцінки рівня сталого розвитку підприємства, виявлені переваги та недоліки кожного методу. Доведена доцільність та ефективність одночасного врахування економічної, екологічної, соціальної та правової складових при проведенні оцінки рівня сталого розвитку.

Розроблено авторський підхід до оцінки сталого розвитку підприємства на основі чотирьохфакторної моделі, в основу якого закладено комплексний метод дослідження, що дозволяє представити сталий розвиток промислового підприємства як багатокомпонентне явище у вигляді сукупності факторів сталого розвитку та показників, що їх формують (рис. 2).

1-й рівень ієрархії	2-й рівень ієрархії	3-й рівень ієрархії	4-й рівень ієрархії	5-й рівень ієрархії
індекс сталого розвитку	складові сталого розвитку	групові показники (фактори)	показники/первинні чинники	вихідні дані

Рис. 2. Схема взаємодії ієрархічних рівнів сталого розвитку підприємств
Джерело: розроблено автором.

Розроблено блоки дій, послідовне використання яких дозволить провести оцінку рівня розвитку господарської одиниці у вигляді інтегрального індексу сталого розвитку: інформаційний блок, статистичний блок, блок експертного оцінювання, блок математико-статистичного моделювання та аналітичний блок (рис. 3). Доведено можливість визначати клас сталого розвитку, використовуючи механізм з прогресуючим кроком, методом експотенційної зміни.

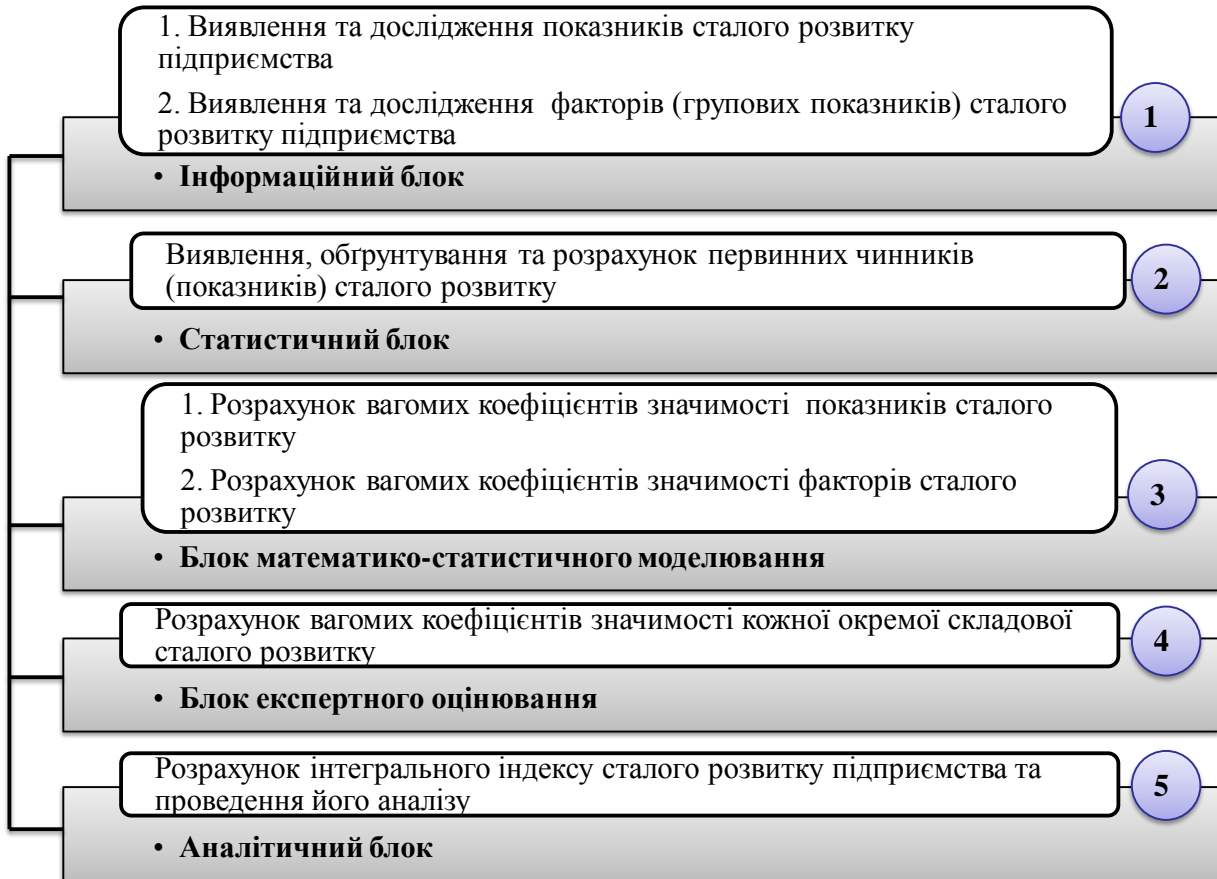

Рис. 3. Алгоритм оцінювання інтегрального індексу сталого розвитку підприємств хлібопекарської галузі

Джерело: розроблено автором.

На основі наведеного алгоритму запропоновано порядок розрахунку інтегрального індексу сталого розвитку, що представлений ієрархією п'яти рівнів. Доведено, що для коректного розрахунку індексу сталого розвитку необхідні нормалізовані значення відповідних коефіцієнтів. Запропоновано індивідуальний підхід до нормалізації кожного коефіцієнта залежно від його формули розрахунку, заснований на триланковому методі, що включає в себе метод кореляції, метод середнього значення і метод середнього відхилення від нормативного значення.

За допомогою методу експертних оцінок були отримані ваги індексів. Кінцева формула розрахунку індексу сталого розвитку для хлібопекарської галузі має вигляд:

$$I_{cp} = 0,36 \times I_{ec} + 0,23 \times I_{cc} + 0,19 \times I_{екс} + 0,22 \times I_{nc}, \quad (1)$$

де I_{cp} – індекс сталого розвитку;

I_{ec} – індекс економічної стійкості;

I_{cc} – індекс соціальної стійкості;

$I_{екс}$ – індекс екологічної стійкості;

I_{nc} – індекс правової стійкості.

Запропоновано таку шкалу інтерпретації отриманих значень індексу сталого розвитку (CP):

$0,755 \leq I_{cp} \leq 1$ - абсолютно сталий рівень розвитку;

$0,636 \leq I_{cp} \leq 0,754$ - високий рівень сталого розвитку;

$0,580 \leq I_{cp} \leq 0,635$ - нормальний рівень сталого розвитку;

$0,502 \leq I_{cp} \leq 0,579$ - несталий рівень розвитку;

$0,339 \leq I_{cp} \leq 0,501$ - кризовий стан;

$0 \leq I_{cp} \leq 0,338$ - передбанкрутний стан.

Запропонований науково-методичний підхід оцінки сталого розвитку використовується як для самих підприємств при проведенні комплексного аналізу діяльності підприємств, так і для державних органів при розробці стратегії сталого розвитку.

Розроблено комп'ютерну програму з розрахунку інтегрального індексу сталого розвитку Laboratory of Index of Sustainable Development of Company, яка побудована на платформі програми 1С версії 8.2. із загальною інструкцією роботи в програмі ISD-Lab. Програма пройшла перевірку на унікальність, зареєстрована 28.03.2014 р. Державною службою інтелектуальної власності України, про що отримано свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір № 54316.

У дослідженні зазначено, що індекс сталого розвитку підприємств можна використати як орієнтир для визначення зон стійкості, загальних ідеальних норм стійкості як окремих підприємств, так і галузі в цілому.

Розроблену модель оцінки сталого розвитку доповнено графоаналітичним методом, за допомогою якого отримано наглядну картину даних у контактному осяжному вигляді з графічним описом детального аналізу ефективності функціонування економічного, соціального, екологічного та правового механізмів управління сталим розвитком хлібопекарського підприємства, а також встановлені наявні зв'язки між складовими сталого розвитку та визначені рівні їх розвитку.

У третьому розділі «**Методичні підходи до забезпечення сталого розвитку промислових підприємств**» проведено аналіз сталого розвитку хлібопекарської галузі України взагалі та підприємств, зокрема, запропоновано заходи щодо підвищення рівня їх стійкості.

Розраховано зміни середнього значення індексу сталого розвитку у хлібопекарській галузі та його значення відносно норми (рис. 4).

Зазначено, що в цілому середній I_{cp} нижчий, ніж норма переходу до нормального рівня сталого розвитку підприємств, і вищий, ніж норма переходу

до кризового рівня розвитку підприємств. Відтак, середній індекс сталого розвитку підприємств української хлібної промисловості знаходиться в зоні нестійкого розвитку.

Рис. 4. Динаміка середнього індексу сталого розвитку підприємств хлібопекарської галузі України за період 2002 - 2016 рр.

Джерело: розроблено автором.

З метою отримання максимально релевантних та об'єктивних результатів надано оцінку сталого розвитку за запропонованою методикою 40 підприємств хлібопекарської промисловості України за 2002–2016 рр. (рис. 5).

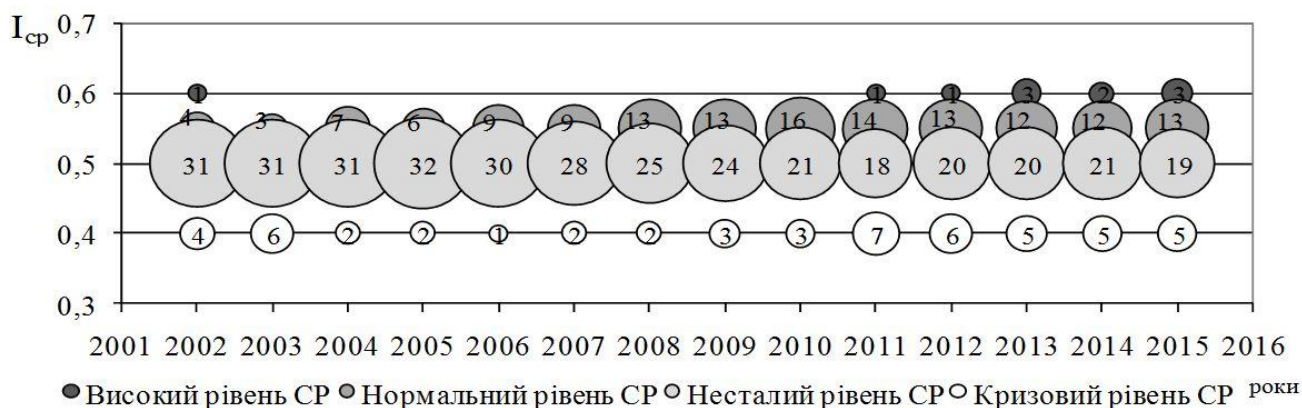

Рис. 5. Градація підприємств хлібопекарської галузі за категоріями індексу сталого розвитку

Джерело: розроблено автором.

Доведено, що в цілому підприємств з несталим рівнем і кризовим станом більше, ніж стійко розвинутих підприємств. Однак зазначимо, що в цілому ситуація поліпшується. У 2002 р. було 88 % підприємств, що нестійко розвивалися. У той час як у 2015 р. спостерігається зміна тенденцій на краще: 5

кризових підприємств і 19 нестійко розвиваються, що в цілому складає всього 60 % підприємств, які можна віднести до категорії неуспішних підприємств.

Обґрунтовано вибірку підприємств для подальшого дослідження. До неї увійшли: підприємство з найвищим середнім I_{cp} – ПАТ «Ізяславський хлібо завод», де $I_{cp} = 0,620$; підприємство з найнижчим середнім I_{cp} – ПАТ «Жовтоводський хлібо завод», де $I_{cp} = 0,500$; підприємство з найвищим річним I_{cp} – ПАТ «Ватутинський хлібокомбінат», де $I_{cp} = 0,646$; підприємство з найнижчим річним I_{cp} – ПАТ «Хліб», де $I_{cp} = 0,397$; підприємство з найбільшим ростом I_{cp} з 2002 по 2015 рр. – ВАТ «Шахтарський хліб», де показник росту $I_{cp} R = 0,098$; підприємство з найбільшим падінням I_{cp} з 2002 по 2015 рр. – ПАТ «Хліб», де показник падіння $I_{cp} R = -0,131$; підприємство з найменшим значенням середнього відхилення I_{cp} за досліджувані роки – ПАТ «Нововолинський хлібо завод», де середнє відхилення $I_{cp} D = 0,006$; підприємство з найбільшим значенням середнього відхилення I_{cp} за досліджувані роки – ПАТ «Хліб», де середнє відхилення $I_{cp} D = 0,045$.

Для кожного підприємства вибірки проведено аналіз за окремими складовими сталого розвитку та побудовані квадрати потенціалу сталого розвитку. Виявлені сталі, нестійкі та кризові складові, на основі чого прийняті науково обґрунтовані рішення для виведення підприємства на більш високий запланований керівництвом рівень сталого розвитку.

Надано оцінку рівня сталого розвитку хлібопекарського підприємства ПАТ «Одеський коровай» за 2015 р.:

$$I_{cp} = 0,36*0,541 + 0,23*0,516 + 0,22*0,736 + 0,19*0,459 = 0,563.$$

Виявлено, що інтегральний рівень сталого розвитку ПАТ «Одеський коровай» становить 0,563, при інтегрованому нормативному значенні – 0,579 та потрапляє в діапазон з інтервалом $0,579 \geq I_{cp} \geq 0,502$, що є класом несталого рівня розвитку.

Для ПАТ «Одеський коровай» розроблено систему заходів щодо підвищення рівня сталості кожної складової. Доведено, що в результаті впровадження цих заходів рівень сталого розвитку досягне значення:

$$I_{cp} = 0,36*0,677 + 0,23*0,522 + 0,22*0,841 + 0,19*0,487 = 0,642.$$

Розраховано, що інтегральний рівень сталого розвитку ПАТ «Одеський коровай» становить 0,642, при інтегрованому нормативному значенні – 0,579. Таким чином, остаточне значення потрапляє до діапазону з інтервалом $0,754 \geq I_{cp} \geq 0,636$, що є класом високого рівня сталого розвитку. Зазначено, що отримані результати не є остаточними, оскільки залишається резерв до досягнення найвищої точки сталого розвитку.

Запропоновано систему заходів, яка дасть можливість підприємству отримати ефект від їх впровадження, що виражатиметься у результативності. Так, насамперед, зросте рівень конкурентоспроможності підприємства, а отже, і доля ринку. Визначено, що станом на 2015 р. ПАТ «Одеський коровай» мав середній рівень конкурентоспроможності, який становив 0,86. Після впроваджених заходів рівень конкурентоспроможності даного підприємства

підвищиться на 12 %, що відповідає високому рівню та становитиме 0,98. Відмітимо, що доля ринку при цьому зростає на 33 %.

Обґрунтовано необхідність вирішення проблеми переходу підприємств хлібопекарської промисловості на шлях до сталого розвитку та підвищення його рівня шляхом удосконалення економіко-правових аспектів сталого розвитку. Виявлено, що в Україні відсутня державна концепція переходу країни до сталого розвитку, що призводить до відсутності системного підходу у механізмі економіко-правових важелів.

У зв'язку з цим запропоновано алгоритм процесу формування державної політики сталого розвитку з метою поліпшення та вдосконалення норм діючого законодавства у цій сфері, що дає змогу прискорити виконання стратегічно важливого завдання, направлено на реалізацію конституційного принципу створення сприятливих соціально-економічних умов життєдіяльності населення.

З метою поліпшення та вдосконалення норм діючого законодавства у сфері сталого розвитку запропоновано алгоритм процесу формування політики сталого розвитку підприємств (рис. 6).

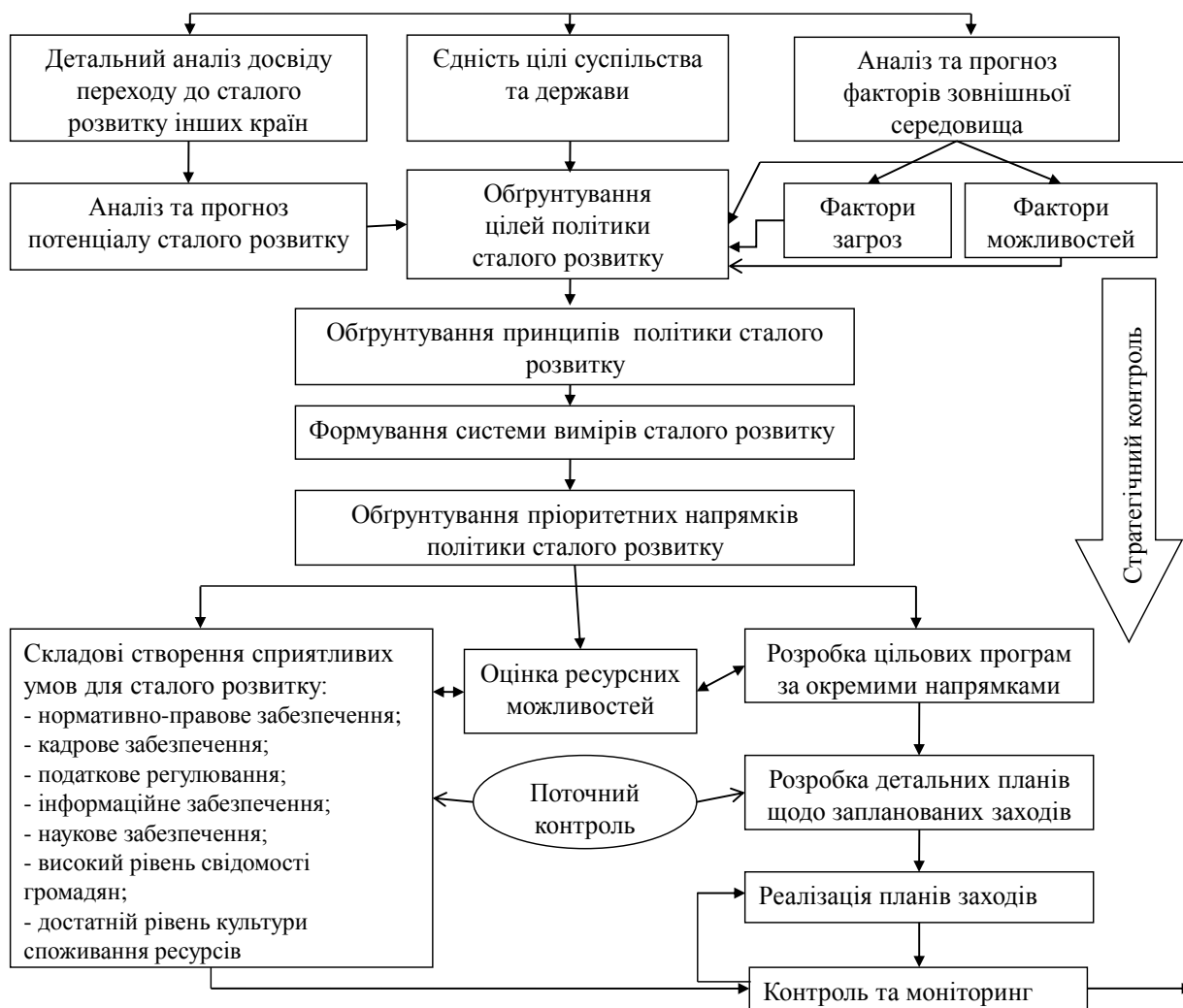

Рис. 6. Процес формування політики сталого розвитку підприємств
Джерело: розроблено автором.

Визначено, що інструментом переходу промислових підприємств до сталого розвитку є економіко-правовий механізм державного забезпечення, що являє собою комплекс методів, способів та форм регулювання використання природних ресурсів промисловими підприємствами при веденні їх господарської діяльності, охорони навколишнього природного середовища від пагубного впливу суб'єктів господарської діяльності.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі наведено нове розв'язання наукової задачі щодо розробки комплексного теоретико-методичного підходу до оцінки рівня сталого розвитку підприємств хлібопекарської галузі.

1. Уточнене й поглиблене поняття «сталий розвиток підприємства», визначено його місце в системі економічних категорій. Встановлено, що теорія сталого розвитку має соціально-економічну сутність, яка, на перший погляд, поєднує в собі суперечливі та неоднозначні процеси стійкості та розвитку. Доведено, що «сталість» є рівновагою у динаміці, а «розвиток» – це явище, яке можливе тільки за наявності постійного виходу системи з рівноважного стану та повернення її в рівновагу в іншій якості. На основі критичного аналізу існуючих трактувань дефініції «сталий розвиток підприємства» запропоновано власне визначення.

2. Проведено аналіз зовнішнього середовища сталого розвитку хлібопекарської галузі України та порівняльний аналіз з іншими країнами. Встановлено, що на законодавчому рівні сталий розвиток України спирається на закони, що регулюють економічні, соціальні, екологічні процеси. Виявлені та класифіковані правові складові інтегрального індексу сталого розвитку, що включають адміністративні правовідносини, трудові правовідносини, правовідносини у сфері природокористування, фінансові правовідносини, цивільні правовідносини.

3. Вивчено стан підприємств хлібопекарської галузі харчової промисловості України. Доведена висока соціальна значущість хлібопекарської продукції. Визначено, що найбільшими виробниками хліба та хлібобулочних виробів в Україні є 7 підприємств, що контролюють майже половину ринку, кожна з яких концентрує виробничі потужності у певному регіоні. Проведено аналіз динаміки виробництва хлібобулочної продукції взагалі та на душу населення. Виявлено, що обсяги виробництва хлібобулочних виробів в Україні за 2002–2015 рр. знижувались. Таким чином, визначені характерні проблеми хлібопекарської галузі взагалі та, зокрема, хлібопекарських підприємств: дефіцит якісного зерна на ринку, зниження якісних і смакових властивостей хліба, зростання його ціни, високі витрати на паливо та інші енергоносії, а також найнижчий серед інших галузей рівень рентабельності виробництва, інвестиційна непривабливість, використання застарілого обладнання.

4. Сформовано систему факторів сталого розвитку промислових підприємств на основі їх складових, проведено обґрунтування та структурування даних факторів. Доведено, що сталий розвиток підприємства

можуть досягти тільки за наявності та збалансованості чотирьох складових: економічної, екологічної, соціальної та правової. Методом експертних оцінок визначено, що найбільш вагомою складовою при визначенні стійкого розвитку підприємства є економічна – 36 %, друге місце займає соціальна складова – 23 %, правова складова – 22 %, останнє місце – екологічна складова – 19 %. Встановлено, що кожна складова залежить від певної кількості факторів, які визначаються системою показників.

5. Досліджені науково-методичні підходи до оцінки сталого розвитку промислових підприємств, запропоновано науково-методичний підхід до оцінки сталого розвитку промислових підприємств хлібопекарської галузі на основі розробленої моделі сталого розвитку. Сталий розвиток промислових підприємств представлено як багатокомпонентне явище у вигляді сукупності факторів сталого розвитку та показників, що їх формують. Запропонована методика передбачає розрахунок інтегрального індексу сталого розвитку. Для цього розроблений алгоритм послідовних дій, що об'єднані у блоки: інформаційний блок, статистичний блок, блок експертного оцінювання, блок математико-статистичного моделювання та аналітичний блок. Розроблено комп'ютерну програму для розрахунку інтегрального індексу сталого розвитку Laboratory of Index of Sustainable Development of Company, яка побудована на платформі програми 1С версії 8.2. та зареєстрована 28.03.2014 р. під № 54316 Державною службою інтелектуальної власності України.

6. Розроблено шкалу оцінок рівня сталого розвитку підприємств хлібопекарської галузі використовуючи метод експотенційної зміни з прогресуючим кроком. Доведено можливість визначення класу сталого розвитку. Виявлено, що в інтервалі від 0,755 до 1 підприємства мають абсолютно сталий рівень розвитку, в інтервалі від 0,636 до 0,754 – високий рівень сталого розвитку, в інтервалі від 0,580 до 0,635 – нормальний рівень сталого розвитку, в інтервалі від 0,502 до 0,579 – несталий рівень розвитку, в інтервалі від 0,339 до 0,501 – кризовий стан, в інтервалі від 0 до 0,338 – передбанкрутний стан.

7. Виявлені нерозвинені складові сталого розвитку на основі доповнення розробленого алгоритму графоаналітичним методом. Порушення форми ідеального чотирикутника свідчить про недостатню розвиненість окремої складової сталого розвитку, що дозволило адресно розробляти заходи щодо підвищення рівня сталого розвитку та оцінювати вплив на потенціал сталого розвитку підприємств хлібопекарської галузі.

8. Розроблені рекомендації та заходи щодо підвищення рівня сталого розвитку промислових підприємств. Запропоновано алгоритм процесу формування політики сталого розвитку з метою поліпшення та вдосконалення норм діючого законодавства у цій сфері, що дає змогу прискорити виконання стратегічно важливого завдання, направлено на реалізацію конституційного принципу створення сприятливих соціально-економічних умов життєдіяльності населення. Проведено аналіз рівня сталого розвитку ПАТ «Одеський коровай». За допомогою одночасного використання розробленого автором інтегрального індексу сталого розвитку та графоаналітичного методу була оцінена

ефективність діяльності ПАТ «Одеський коровай» в економічній, соціальній, екологічній та правовій сферах. Встановлено, що інтегральний рівень сталого розвитку ПАТ «Одеський коровай» становить 0,563, що є класом несталого рівня розвитку. Виявлені «хворі» фактори сталого розвитку та для налагодження ситуації розроблено систему шляхів подолання негативної тенденції розвитку за чотирма напрямками, яка базується на підвищенні рівнів коефіцієнтів, що її спровокували. У результаті інтегральний рівень сталого розвитку ПАТ «Одеський коровай» підвищився до 0,642, що відповідає класу високого рівня сталого розвитку.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Монографії:

1. Телешевська С. М. Вплив чинників сталого розвитку на підвищення конкурентоспроможності підприємств /О.О. Дегтярьова, С.М. Телешевська // Економіка підприємства в умовах ринкових перетворень : моногр. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О. Г. Янкового. – Одеса : Атлант, 2010. – С. 357–363 (0,48 д.а., 0,24 д. а. належить здобувачеві; особистий внесок здобувача полягає у виявленні чинників сталого розвитку, які здійснюють вплив на конкурентоздатність підприємства).

2. Телешевська С. М. Конкурентоспроможність як домінанта сталого розвитку підприємств хлібопекарської галузі /О.О. Дегтярьова, С.М. Телешевська // Конкурентоспроможність підприємства : оцінка рівня та напрямки підвищення : моногр. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. О. Г. Янкового. – Одеса : Атлант, 2013. – С. 425 – 444 (1,27 д.а., 0,64 д. а. належить здобувачеві; особистий внесок здобувача полягає у вивченні сучасного стану хлібопекарської галузі, що дозволяє виявити конкурентні переваги підприємств досліджуваної галузі).

3. Формування системи ефективного розвитку підприємств хлібопекарської галузі / А. Г. Гончарук, Т. В. Куклінова, С. М. Телешевська [та ін.] // Інвестиційні проблеми та шляхи розвитку підприємств харчової промисловості : моногр. ; за заг. ред. д-ра екон. наук, проф. А. Г. Гончарука. – Одеса : Фенікс, 2013. – С. 177–216 (1,41 д.а., 0,47 д. а. належить здобувачеві; особистий внесок здобувача полягає у вивченні питання сталого розвитку підприємств хлібопекарської галузі та виявленні вагомих факторів, що впливають на її стан).

Статті у наукових фахових виданнях:

4. Телешевська С. М. Проблеми устойчивого розвитку підприємств України / С. М. Телешевська // Наук. вісн. – 2009. – № 8 (86). – С. 72–83 (0,60 д. а.).

5. Телешевська С. М. Економіко-правові механізми державного забезпечення сталого розвитку підприємств / С. М. Телешевська // Вчен. зап. ун-ту «Крок». – 2011. – Вип. 27. – Т. 2. – С. 87–93 (0,42 д. а.).

6. Телешевська С. М. Проблеми управління сталим розвитком в сучасних умовах на вітчизняних підприємствах / С. М. Телешевська // Вісн. Хмельн. нац. ун-ту. – 2011. – № 3. – Т. 1. – С. 71–75 (0,45 д. а.).

7. Телешевська С. М. Оцінка рівня сталого розвитку підприємств хлібопекарської галузі України / С. М. Телешевська // Вісн. Волин. ін-ту економіки та менедж. – 2015. – № 13. – С. 297–304 (0,36 д. а.).

8. Телешевська С. М. Управління рентабельністю власного капіталу як передумова стійкого розвитку підприємства / Ю. А. Чернецька, С. М. Телешевська // Вісн. соц.-екон. дослідж. – 2015. – Вип. 1. – № 56. – С. 114–121 (0,58 д. а., 0,29 д. а. належить здобувачеві; особистий внесок здобувача полягає у виявленні впливу рентабельності власного капіталу на рівень сталого розвитку підприємства, що представлений графоаналітичною моделлю).

Статті у наукометричних базах:

9. Телешевська С. М. Комплексна методика оцінки рівня сталого розвитку підприємств / С. М. Телешевська // Молодий вчений. – 2015. – № 6 (21). – Ч. 2 – С. 78–82 (РИНЦ, Index Copernicus, ScholarGoogle, OAJI, CiteFactor, Research Bible) (0,27 д. а.).

Авторські свідоцтва:

10. Комп'ютерна програма «Laboratory of Index of Sustainable Development of Company» («ISDC-Lab») / Телешевська С.М. // Свідоцтво про реєстрацію авторського права на твір. - № 54316; зареєстровано 28.03.2014 р.

Статті в інших виданнях:

11. Телешевська С. М. Сталий розвиток як ефективний правовий інструмент підвищення якості життя людини / В. С. Алін, С. М. Телешевська // Вісн. Одес. адвокатури. – 2014. – № 3. – С. 59–66 (0,62 д. а., 0,31 д. а. належить здобувачеві; особистий внесок здобувача полягає у вивченні сталого розвитку в контексті правового механізму, що сприяє підвищенню рівня життя людини та економіки в цілому).

Тези і матеріали наукових конференцій:

12. Телешевська С. М. Стратегія стійкого розвитку підприємства у конкурентному середовищі / С. М. Телешевська // Економіка і управління в умовах глобалізації : зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф., (Донецьк, 1-7 груд. 2010 р.). – Донецьк: ДонНУЕТ, 2010. – С. 253–256 (0,19 д. а.).

13. Телешевська С. М. Сталий розвиток та його складові / О. О. Дегтярьова, С. М. Телешевська // Екологічний менеджмент у загальній системі управління: тез. доп. Одинадцятої щоріч. всеукр. наук. конф., (Суми, 20-21 квіт. 2011 р.). – Суми : Сум. держ. ун-т, 2011. – Ч. 2. – С. 134–137 (0,15 д. а., 0,08 д. а. належить здобувачеві; особистий внесок здобувача полягає у виявленні та систематизації складових сталого розвитку, що дасть змогу оцінити рівень

сталого розвитку підприємства та виділити найвагоміші фактори, що впливають на нього).

14. Телешевська С. М. Механізм забезпечення сталого розвитку промислових підприємств / С. М. Телешевська // «Україна : Схід - Захід – проблеми сталого розвитку» : другий тур Всеукр. наук.-практ. конф., (Львів, 24–25 листоп. 2011 р.). – Л.: РВВ НЛТУ України, 2011. – С. 214–217 (0,22 д. а.).

15. Телешевська С. М. Проблеми державного регулювання сталого розвитку промислових підприємств / О. О. Дегтярьова, С. М. Телешевська // Проблеми та перспективи інноваційного соціально-економічного розвитку в умовах глобалізації : регіональний вектор : матеріали Першої наук.-практ. Інтернет-конф., (Ізмаїл, 10.03.2012 р.). - Ізмаїл. – 2012. – С. 113-114 (0,34 д.а., 0,17 д.а. належить здобувачеві; особистий внесок здобувача полягає у виявленні основних проблем стосовно механізму управління процесом сталого розвитку підприємств, що дасть змогу розробити систему заходів щодо вдосконалення процесу управління сталим розвитком).

16. Телешевська С. М. Аналіз економічного фактора сталого розвитку промислових підприємств / С. М. Телешевська // Економіка підприємства : сучасні проблеми теорії та практики : матеріали Першої міжнар. наук.-практ. конф., (Одеса, 18–19 жовт. 2012 р.). – Одеса : Атлант, 2012. – С. 329–330 (0,11 д. а.).

17. Teleshevska Svitlana Quality Improvement of Bread Products as a Basis of Sustainable Development of Bread-Making Enterprises in Ukraine / Svitlana Teleshevska // Thesis of the IInd International Conference «Economics of Enterprise : Modern Challenges in Theory and Practice» hold at the Odessa National Economic University, (September 26–27, 2013). – Hochschule Mittwaida, University of Applied Sciences, Germany, 2014. – С. 71–73 (0,15 р. р.).

18. Телешевская С. М. Применение компьютерного моделирования для уровня устойчивости развития предприятий / С. М. Телешевская // Сучасні тенденції економічного та соціального розвитку : держава, регіон, підприємство : матеріали Всеукр. наук.-практ. Інтернет-конф. за міжнар. участі, (Луганськ, 19 лют. 2014 р.). – Луганськ : «Русь», 2014. – С. 161–164 (0,16 д. а.).

19. Телешевська С. М. Правове регулювання стратегії сталого розвитку промислових підприємств / О. О. Дегтярьова, С. М. Телешевська // Управління соціально-економічними системами : аналіз сучасних тенденцій та перспектив розвитку : матеріали VI Міжнар. наук.-практ. конф., (Львів, 26–27 берез. 2014 р.); відп. ред. О. С. Іванілов. – Х., 2014. – С. 182–185 (0,22 д.а., 0,11 д.а. належить здобувачеві; особистий внесок здобувача полягає у вивченні процесу правового регулювання сталого розвитку на державному рівні, аналізі законодавчої бази України щодо процесу сталого розвитку, що дає змогу запропонувати заходи адміністративно-заохочувального характеру).

20. Телешевская С. М. Графоаналитическая модель устойчивого развития промышленных предприятий Украины / С. М. Телешевская // Социальные проекты новой эпохи: Инновации через интеграцию: Сб. науч. тр. III Междунар. науч.-практ. конф., (Тирасполь, 2–3 апр. 2014 г.). – Тирасполь: «Полиграфист», 2014. – С. 72–75 (0,15 д. а.).

21. Телешевська С. М. Механізм функціонування та управління сталим розвитком промислових підприємств / С. М. Телешевська // Зелений бізнес : життя заради майбутнього : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. молодих учених, (Київ, 10–11 квіт. 2014 р.). – К. : STARTER, 2014. – С. 157–159 (0,12 д. а.).

22. Телешевська С. М. Конкурентоспроможність хлібопекарських підприємств як ключовий чинник сталого розвитку / С. М. Телешевська // Інноваційний розвиток та конкурентоспроможність підприємств і секторів економіки: тез. Всеукр. наук.-практ. on-line конф. асп., молодих учених та студ., присвяч. Дню науки. (Житомир, 14.05.2014 р.). – Ж: ЖДТУ, 2014. – Т. 2. – С. 113–114 (0,03 д. а.).

23. Телешевська С. М. Підвищення рівня сталого розвитку хлібопекарських підприємств шляхом покращання якості продукції / С. М. Телешевська, Є. Б. Мельник // Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики : матеріали Третьої міжнар. наук.-практ. конф., (Одеса, 18–19 верес. 2014 р.). – Одеса : Атлант, 2013. – С. 22–24 (0,14 д.а., 0,07 д.а. належить здобувачеві; особистий внесок здобувача полягає у виявленні механізму підвищення рівня сталого розвитку за рахунок покращення якості хлібопекарської продукції).

24. Teleshevska S. Methoden Zur Bewertung der Nachhaltigen Entwicklung der Industrieunternehmen in der Ukraine / S. Teleshevska // Економіка підприємства: сучасні проблеми теорії та практики : матеріали Четвертої міжнар. наук.-практ. конф., (Одеса, 18-19 верес. 2015 р.). – Одеса : Атлант, 2015. – С. 157–159 (0,14 д. а.).

АНОТАЦІЯ

Телешевська С. М. Оцінка факторів сталого розвитку підприємств хлібопекарської галузі. – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.04 – економіка та управління підприємствами (за видами економічної діяльності). – Одеський національний економічний університет, Одеса, 2016.

Дисертація присвячена дослідженню сталого розвитку підприємств на основі виділення чотирьох складових: економічної, соціальної, екологічної та правової, а також факторів, що їх визначають; розробці науково-методичного підходу щодо оцінки сталого розвитку підприємств, який дає змогу визначити рівень сталого розвитку підприємств на основі розрахунку інтегрального індексу сталого розвитку підприємств.

На основі критичного та аналітичного дослідження сутності поняття «сталий розвиток», підходів до виділення складових та факторів сталого розвитку, існуючих методів оцінки сталого розвитку як країни в цілому, так і окремої галузі, підприємства зокрема, розроблено методику, яка передбачає розрахунок інтегрального індексу сталого розвитку підприємства та одночасного використання графоаналітичного методу. Для цього запропонований алгоритм оцінювання інтегрального індексу сталого розвитку підприємства, який включає послідовні блоки дій: інформаційний блок,

статистичний блок, блок експертного оцінювання, блок математико-статистичного моделювання та аналітичний блок.

Ключові слова: сталий розвиток, фактори сталого розвитку, складові сталого розвитку, класи сталості, індекс сталого розвитку, графоаналітичний метод, оцінка сталого розвитку підприємства, хлібопекарська галузь.

АННОТАЦІЯ

Телешевская С. М. Оценка факторов устойчивого развития предприятий хлебопекарной отрасли. – На правах рукописи.

Диссертация на соискание научной степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.04 – экономика и управление предприятиями (по видам экономической деятельности). – Одесский национальный экономический университет, Одесса, 2016.

Диссертация посвящена исследованию устойчивого развития предприятий на основе выделения четырех составляющих: экономической, социальной, экологической и правовой, а также определяющих их факторов; разработке научно-методического подхода к оценке устойчивого развития предприятий, который позволяет определить уровень устойчивого развития предприятия на основе расчета интегрального индекса устойчивого развития предприятия.

В результате углубленного исследования теоретических основ концепции устойчивого развития было усовершенствовано понятие «устойчивое развитие предприятия», определено его место в системе экономических категорий. Установлено, что теория устойчивого развития имеет социально-экономическую сущность, которая, на первый взгляд, совмещает в себе противоречивые и неоднозначные процессы устойчивости и развития. Доказано, что «устойчивость» является равновесием в динамике, а «развитие» – это явление, которое возможно только при наличии постоянного выхода системы из равновесного состояния и возвращения ее в равновесие в другом качестве.

Сформирована система факторов устойчивого развития промышленных предприятий на основе их составляющих, проведено обоснование и структуризация данных факторов. Доказано, что устойчивое развитие предприятия могут достичь только при наличии и сбалансированности четырех составляющих: экономической, экологической, социальной и правовой. Методом экспертных оценок определено, что наиболее весомой составляющей при анализе устойчивого развития предприятия является экономическая, второе место занимает социальная составляющая, далее – правовая и экологическая.

На основе исследования сущности понятия «устойчивое развитие», подходов к выделению составляющих и факторов устойчивого развития, существующих методов оценки устойчивого развития как страны в целом, так и отдельной отрасли, предприятия в частности, разработана методика, которая предусматривает расчет интегрального индекса устойчивого развития предприятия и одновременного использования графоаналитического метода. Для этого предложены последовательные блоки действий: информационный блок, статистический блок, блок экспертной оценки, блок математико-статистического моделирования и аналитический блок. Предложенная методика

комплексной оценки устойчивого развития предприятия прошла апробацию на предприятиях хлебопекарной отрасли Украины.

В диссертационной работе доказана возможность определения класса устойчивого развития предприятия с помощью предложенной шкалы оценок устойчивого развития предприятий хлебопекарной отрасли используя метод экспотенциального изменения с прогрессирующим шагом.

Разработаны рекомендации и мероприятия по повышению уровня устойчивого развития промышленных предприятий. Предложен алгоритм процесса формирования политики устойчивого развития предприятия с целью улучшения и совершенствования норм действующего законодательства в этой сфере, которая дает возможность ускорить выполнение стратегически важного задания, направленного на реализацию конституционного принципа создания благоприятных социально-экономических условий жизнедеятельности населения.

Ключевые слова: устойчивое развитие, факторы устойчивого развития, составляющие устойчивого развития, классы устойчивости, индекс устойчивого развития, графоаналитический метод, оценка устойчивого развития предприятия, хлебопекарная отрасль.

SUMMARY

Teleshevskia S. M. Estimation of factors of sustainable development of enterprises of the baking industry. – Manuscript.

The thesis on the receipt of scientific degree of candidate of economic sciences on specialty 08.00.04 – Economics and Management of enterprises (According to the Types of Economic Activities). – Odessa national economic university, Odessa, 2016.

The thesis is devoted to the study of sustainable development of enterprises on the basis of allocation of four components: social, economic, environmental and legal, as well as factors that determine; development and evaluation of sustainable development on the basis of the definition of the integral index.

It is proved that the sustainable development of enterprises can be achieved only in the presence and balance of four components: economic, environmental, social and legal. The method of expert evaluations determined that the most significant component in determining the sustainable development of the enterprise is the economic, the second place is occupied by the social component, hereinafter - legal and environmental.

The model that provides the calculation of an integral index of sustainable development of the company and the simultaneous use of graphic-analytical method is developed on the basis of critical and analytical study of the essence of the concepts of «sustainable development», the main approaches to the isolation of components and factors of sustainable development, the existing methods of assessing the sustainable development of the country as a whole and individual industries, enterprises, in particular. For this proposed sequential blocks of actions: information unit, statistical unit, a peer review, the unit of mathematical-statistical modeling and analysis unit.

Keywords: sustainable development, sustainable development factors, components of sustainable development, stability classes, the index of sustainable development, graphical-analytical method, evaluation of sustainable development of the company, the baking industry.